

Lesbrief Nova Zembla

Donald Duck

Deel met uw leerlingen één van de meest spannende verhalen uit de Nederlandse geschiedenis. De familie Duck maakt een reis naar het ijskoude Nova Zembla in Donald Duck 50. Lees samen met de leerlingen de strip over de overwintering. In deze lesbrief vindt u het verhaal en verwijzingen naar andere bronnen.

Het verhaal over ...

... een nieuwe vaarroute

In de lente van 1596 vertrokken Willem Barentsz, Jacob van Heemskerck, Jan Rijp en hun mannen met twee schepen richting het Verre Oosten. Aan boord hadden ze allemaal spullen meegenomen om te kunnen verhandelen. De ontdekkingsreizigers probeerden een nieuwe route te vinden om in het oosten te komen. Ze hoopten langs de Noordpool te kunnen varen en zo in China te komen. De twee schepen namen andere routes: één schip, onder leiding van Jan Rijp, wilde langs het westen van de Noordpool varen, boven Amerika langs. Het andere schip, onder leiding van Willem Barentsz en Jacob van Heemskerck, ging langs de oostkant van de Noordpool, boven Rusland langs. Vlakbij de Noordpool namen de schepen andere routes.

... het Behouden Huis

Richting de Noordpool werd het steeds kouder en bij het eiland Nova Zembla, boven Rusland, raakte het schip van Barentsz en Van Heemskerck vast in het ijs. Het schip werd zelfs door het ijs het water uit getild en kwam niet meer los. Ondertussen naderde de winter en op Nova Zembla waren overal gevaarlijke ijsberen. De mannen hadden weinig keus: ze moesten overwinteren op Nova Zembla. Met wat hout dat ze langs de kust vonden en planken van het schip bouwden ze een huis. Het was zo koud dat de mannen hun hut bijna niet meer uit kwamen. Ze aten de voorraden van het schip en bouwden vallen om vosjes te vangen, die ze dan braadden en opaten. Ze lazen boeken, speelden spelletjes en maakten muziek om de tijd door te komen. Maar zelfs in het huis was het zo koud dat hun schoenen kapotvroren en ze die weg moesten gooien. Ze maakten daarna zelf nieuwe schoenen: een soort klompen van hout en daaroverheen het bont van de vossen die ze hadden gevangen. Meer dan een half jaar lang leefden de mannen samen in het Behouden Huis. De tijd hielden ze bij op een klok die ze mee hadden genomen op het schip om te verkopen in het Verre Oosten. Maar toen ook de klok was bevroren, gebruikten de mannen een zandloper. Omdat ze niet naar buiten gingen en het bij de Noordpool in de winter zelfs overdag donker blijft, was dat hun enige manier om te weten of het dag of nacht was en om te weten hoeveel dagen er al voorbij waren gegaan.

... terug naar Amsterdam

In de lente smolt het ijs weer langzaam en kwam de zon weer terug. De mannen kwamen weer vaker buiten. In juni wilden ze proberen naar huis te gaan, maar het grote schip konden ze niet meer gebruiken want dat was kapot en lag nog steeds vast in het ijs. Ze voeren toen in 2 kleine bootjes, die ze op het schip hadden meegenomen, weg van Nova

Zembla. Ze hoopten veilig Amsterdam te bereiken. Willem Barentsz was ziek en ging onderweg dood.

De mannen voeren in de kleine open bootjes wel 1000 kilometer, tot ze bij een Russische havenstad aankwamen. Daar zagen de mannen... het schip van Jan Rijp! Hem was het ook niet gelukt om in China te komen en hij was toen naar de havenstad gevaren. Ze waren allemaal heel verbaasd en blij dat de mannen van het andere schip nog leefden. Rijp nam de mannen die hadden overwinterd op zijn schip mee terug naar Nederland.

In de herfst van 1597 bereikten de mannen veilig de Amsterdamse haven. Ze waren verdrietig om het verlies van enkele bemanningsleden, teleurgesteld dat de nieuwe zeeroute naar het Verre Oosten was mislukt maar blij dat zij de overwintering op Nova Zembla hadden overleefd.

& hoe het verder ging

Bemanningslid Gerrit de Veer schreef er bij thuiskomst een reisverslag over. Het boek was in 1598 al een grote hit en werd in verschillende talen uitgegeven. In 1871 ontdekte de Noorse jager Elling Carlsen bij toeval het Behouden Huis, dat er na meer dan 280 jaar nog steeds stond. Hij nam veel spullen mee die hij daar vond. Het Rijksmuseum heeft nu een groot deel van deze spullen.

Beeld bij het verhaal

Heeft u een digitaal schoolbord in de klas? Gebruik dan de presentatie bij Nova Zembla (zie: www.rijksmuseum.nl/novazembla). In deze presentatie staan allemaal prenten en foto's van de objecten en dient als ondersteuning van het verhaal. Geen digitaal schoolbord? Gebruik de plaatjes uit de presentatie dan om uit te printen. Deze afbeeldingen kunnen gebruikt worden in de klas.

En kijk ook eens naar...

... de tentoonstelling

Van 22 november 2011 t/m 27 februari 2012 is de tentoonstelling Nova Zembla te zien in het Rijksmuseum. Je kunt de archeologische vondsten op Nova Zembla bekijken (de wapens, gereedschappen en persoonlijke voorwerpen van de overwinteraars) en de echte prenten uit het reisverslag van bemanningslid Gerrit de Veer. Daarnaast kunnen kinderen van 6-12 jaar zelf ervaren hoe het was om te overwinteren op Nova Zembla door mee te doen aan de ijskoude workshop. Meer informatie is te vinden op <http://www.rijksmuseum.nl/novazembla>.

... de film

De eerste Nederlandse 3D film vertelt het verhaal van Nova Zembla en gaat op 24 november 2011 in première. Op deze website is het voorfilmpje te zien. <http://www.novazembladefilm.nl/>. De film is voor 12 jaar en ouder.

... een kort filmpje

Bekijk met de leerlingen een informatief filmpje over Nova Zembla op de site van Schooltv.: http://www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20031127_willembarentsz02.

& lees deze boeken

Gerrit de Veer (Vibeke Roeper en Diederick Wildeman eds.), *Om de Noord: de tochten van Willem Barentsz en Jacob van Heemskerck en de overwintering op Nova Zembla, zoals opgetekend door Gerrit de Veer* (eerste druk Nijmegen 1996, vele herdrukken). In het reisverslag van Gerrit de Veer staat niet alleen zijn verhaal over de overwintering op Nova Zembla maar ook veel prenten.

<http://www.bol.com/nl/p/nederlandse-boeken/om-de-noord/666824490/index.html>

Lieneke Dijkzeul, *De overwintering van Nova Zembla* (12+). Het boek vertelt het verhaal van de jonge scheepsmaten Laurens en Jan die mee gaan op de ontdekkingsreis van Willem Barentsz. Als het schip vast komt te zitten in het ijs moet de bemanning noodgedwongen overwinteren op Nova Zembla. Laurens en Jan en de rest van de bemanning moeten zien te overleven. Een spannend verhaal voor stoere lezers.

<http://lemniscaat.nl/Jeugd/Kinder-%20en%20jeugdboeken/titels/9789047704003/De%20overwintering%20op%20Nova%20Zembla>